

КОНСТРУКТИВНА КОМУНІКАТИВНА ПОЛІТИКА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ ЯК МОДЕЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ

Наукові праці МАУП. Серія Політичні науки, 2018, вип. 56(2), с. 65–71

<https://doi.org/10.32689/2523-4625-2018-02-65-71>

Розглядається конструктивна комунікативна політика як модель консолідації української спільноти. Увага акцентується на тому, що багато непорозумінь, протистоянь і конфліктів відбувається через різночитання, коли суб'єкти політичного процесу одне й те саме питання сприймають і трактують по-різному, не розуміють про що йдеться та як сприймати ту чи іншу інформацію або проблему. Виходом із цього становища є конструктивна комунікативна політика, яка здатна згладжувати усі гострі кути, знайти необхідні аргументи та досягти консенсусу у тому чи іншому проблемному питанні.

Окремі аспекти проблематики, що стосується консолідації українства в умовах внутрішніх трансформацій, на сучасному етапі досліджували В. Городяненко [1], Л. Даймонд [2], І. Іванов [3], А. Костирев [4], А. Павко [8], В. Панібудьласка і І. Кресіна [9], Г. Скрипник [14] та ін. Науковці звернули увагу на те, що консолідація українців, їх політикуму і влади відбувалася більш успішно на першому етапі незалежності (1991–1996 рр.). Незважаючи на те, що цей етап характеризується негараздами у багатьох сферах суспільно-політичної діяльності, що було викликано розпадом СРСР та розрухою в усіх галузях України, зокрема в економіці, значні досягнення відбулися завдяки українізації та модернізації освіти, які супроводжувалися поширенням комунікацій українською мовою. Починаючи з перших років другого етапу (1997–2004 рр.) ситуація почала змінюватися у бік стагнації та гальмування тих українізаційних та комунікативних процесів, які набирали оберти на початку 1990-х років. Цей процес розколов українську спільноту, на думку багатьох українських науковців, зокрема О. Бульвінської, В. Дементьєвої, О. Кривицької, Ю. Тищенко, О. Чаленка, Л. Масенко та ін., за мовно-політичною, культурною та іншими ознаками. Зважаючи на це, конче була необхідна національна консолідація, аби успішно вирішувати будь-які питання, які виникають у багатьох галузях, зокрема в освіті, законодавстві, культурі, інформаційно-кому-

нікаційній політиці, економіці, енергетиці, у ділянці енергоефективності та енергозбереження тощо. Утім, необхідно розрізняти сутність і значення двох останніх понять. Тобто, якщо енергозбереження спрямовано на зменшення споживання енергії, то енергоефективність — це корисна та ефективна витрата енергії. Енергозбереження включає в себе зміни у поведінці людей, наприклад, блокування, гальмування та перекриття українською спільнотою вулиць через відсутність опалення, постачання неякісного палива або надто дорогого та ін. Акцентуючи увагу на енергоефективності, маємо на увазі не лише економію енергії, а раціональне і свідоме її використання з метою збереження її для нащадків. Тобто, ефективно використання енергії призводить до скорочення виплат по рахунках за комунальні послуги та захисту навколишнього середовища. І як наслідок, зменшується споживання енергоресурсів та забруднення довкілля — повітря, води, землі та ін. Тобто, енергоефективність — це галузь знань, що знаходиться на стику економіки, юриспруденції та соціології. Цей термін означає досягнення певного результату з використанням меншої кількості енергії, ніж зазвичай потрібно; раціональне використання енергетичних ресурсів, досягнення економічно доцільної ефективності використання існуючих паливно-енергетичних ресурсів при дійсному рівні розвитку техніки, технологій та дотриманні вимог до навколишнього середовища.

Інформаційно-комунікаційна консолідація має базуватися, на думку А. Костирева, на ціннісній комунікації [4], яка має бути правдивою, точною та перевіреною. Що ж до ціннісної комунікації, то комунікативна політика у цій ділянці потребує: мобілізації значних фінансових ресурсів, розширення заходів з підвищення енергоефективності, запланованих державою, подальшої лібералізації енергетичного ринку, збільшення кількості новозбудованих будівель з близьким до нульового споживанням енергії, проведення інформаційних кампаній для забезпечення економії енергоресурсів через зміну поведінки споживачів енергії, здійснення заходів з термомодернізації із залученням енергосервісних кампаній, модернізацію виробничих процесів на підприємствах [6]. Що ж до економії ресурсів, то цей проект передбачає великих капіталовкладень у будь-яку галузь для її ефективного функціонування та розвитку. Тому основними джерелами його фінансування є кошти місцевих бюджетів (що нерідко розкрадаються, тому й нагадують порожні кишені, а винних у цьому за певні відкупи суди відпускають під домашній арешт або на волю, де можна продовжувати робити те саме), міжнародних фінансових організацій та приватні інвестиції енергосервісних кампаній (які не поспішають вкладати фінанси в українські проекти через корупцію). Остання у сучасній Україні, незважаючи на прихід до влади нових політиків, за останні 2 роки зростає від 5 до 18 %. Про це свідчить порівняльний аналіз корупції в Україні, що проводився Центром Разумкова та іншими кампаніями у 2013–2015 рр. У такому разі можна припустити, що корупцією займаються цілеспрямовано антиукраїнськи налаштовані особи не лише з метою збагатитися, але й щоб нанести збиток Українській державі та знищити її економічно.

Таким чином, зазначене не спрямовується на консолідацію українського суспільства, позаяк сіє недовіру до української влади, її фінансових, правових, судових та інших інститутів. Утім, на початку 1990-х років конструктивна комунікативна політика об'єднала українську спільноту і тодішню владу навколо ідеї незалежності. Так, українську національну ідею як фактор консолідації суспільства досліджували В. Панібудьласка, І. Кресіна [9] та інші вітчизняні науковці. Свідченням цього є ухвалення Декларації про державний суверенітет та проголошення незалежності, навколо чого український народ консолідувався та успішно проголосував на Всеукраїнському референдумі у грудні 1991 р. Без конструктивної комунікативної політики, яка консолідувала національно-демократичну, націоналістичну та іншу українську спільноту навколо національних інтересів і цінностей, історії українського народу, української мови, культури та ін., не було б ухвалено Закон “Про мови в Українській РСР”. Цей Закон дав можливість відродити на території України комунікації українською мовою, які поширювалися засобами демократизації та українізації в усіх сферах і галузях суспільно-політичного життя, що систематизовано і досліджено автором у монографії “Українська мова як державна: освіта, політика” [12, 90].

Що стосується конструктивної комунікативної політики у галузі освіти, то на початку 1990-х вона базувалася на взаєморозумінні та консолідації української спільноти, що задовільно, за окремими винятками, забезпечувала і влада, і політики, використовуючи та поширюючи ідеї українізації та модернізації. Остання здійснювалася такими ефективними методами: українізувалися навчальні заклади, створювалися класи і групи, де отримували освіту етнічні меншини рідною мовою, будувалися нові школи та ВНЗ, де відкривалися україномовні та іншомовні групи, кафедри українознавства, української мови і літератури, історії, політології, політичних наук та ін. Така комунікативна політика (за невеликими винятками, які були продиктовані деструктивними чинниками і спрямовувалися проти демократизації та модернізації суспільно-політичного життя країни) в основному була успішною. Були і недоліки, які досліджено, проаналізовано і систематизовано автором у монографії “Мовна політика у сучасній Україні: деструктивні і конструктивні виміри” [13, 241].

Конструктивна комунікативна політика у галузі права базувалася як на внутрішніх, так і зовнішніх (міжнародних угодах) законодавчих актах. Деякі з них (наприклад, закон “Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин”) [5] завдали великої шкоди внутрішній консолідації українського суспільства (розкол за мовною і культурною ознаками) [2], політикуму (комуністи і національні демократи, кожен з яких захищав свої інтереси) та цілісності сучасної Української держави, яка супроводжувалася революціями (“Помаранчева революція” [15] та “Революція Гідності”) [7, 330], анексією АР Крим та російською війною на Сході України. Виходячи з цього, консолідація українського суспільства конче необхідна за умови зовнішньої загрози з боку Росії, а можливо, й інших сусідів (Угорщина – Закарпаття, Румунія – Буковина), які в усі роки незалежності від-

крито претендували на частину української території, яка, начебто, не українська.

Що стосувалося кінця 1990-х років, то у ситуації, яку штучно склали комуністи та інші проросійськи налаштовані політики, усі крапки над “і” поставив Конституційний Суд України 1999 р. [11]. Але основа для розколу у середовищі українського політикуму та суспільства була не просто закладена — вона з кожним роком збільшувалася, а сама ідея стимулювалася антиукраїнськими політичними силами. Вони активізували ідеї захисту російської мови, яка в сучасній Україні, начебто, обмежується і витісняється; двомовності, яка, на їх переконання, має бути зафіксована у Конституції України, а також зміни у ділянці децентралізації, які нададуть українським територіям, що анексовані або захоплені Росією, автономного або іншого вільного статусу; підвищення статусу для російської мови та ін. Так, одним із консолідаційних чинників була мова [14]. Наприклад, українська мова об’єднує мешканців Центру і Заходу України, а російська — жителів Півдня і Сходу держави. Окремі мовно-політичні та інші ідеї, які з часом переросли у вимоги проросійськи налаштованих політиків, були реалізовані на Сході й Півдні країни після ухвалення Закону України “Про засади державної мовної політики”, який, на думку багатьох політиків, не може існувати узагалі [6].

Отже, така ситуація не лише не могла консолідувати український народ та його політиків, — вона поглибила розкол на рівні українського політикуму, народу і держави. А наслідки від деструктивної комунікативної політики ми маємо можливість бачити в енергетиці, яка у ділянці консолідації значно відстає від освітньої галузі. Її розвиток гальмувався внутрішніми політико-олігархічними угрупованнями та зовнішнім тиском Росії, який на різних етапах українського державотворення залежав від того, хто здійснював владу в Україні та як вона взаємодіяла із Кремлем. Попри економічні і політичні негаразди, відсутність взаєморозуміння та взаємодії у межах однієї коаліції, політичної сили та між полярними політиками незадовільно розвивався такий напрям в економіці, як енергозабезпечення, енергозбереження та енергоефективність, що, на думку вітчизняних політологів та експертів, нерідко в українському політикумі було пов’язано з інтригами, особистими образами, недовірою, міжособистим та міжпартійним змаганням, перешкодою у ділянці політичної діяльності [10, 300].

Усе це прямо пов’язано з майже повною або частковою відсутністю взаємодії між правими і лівими політичними силами, колишніми прем’єр-міністром Ю. Тимошенко та Президентом В. Ющенком, комуністами та представниками Всеукраїнського об’єднання “Свобода” та ін. Протистояння між колишніми високопосадовцями яскраво позначилися на енергетичному рівні, коли йшлося про транзит палива через територію сучасної України до європейських країн, ціну та укладення угоди з Росією щодо постачання газу. Водночас, якщо між державними чинами настає мир і злагода, то від цього мають зиск усі. Наприклад, приємною несподіванкою для українського народу у кінці 1990-х — на початку 2000-х років була виплата державних боргів по пенсії тодішніми високопосадовцями — Ю. Тимошенко та В. Ющенком. Така по-

дія консолідувала український народ навколо нової політичної сили — Наша Україна, яка перемогла на парламентських виборах у 2002 р., а у 2004 р. — на президентських. На етапі, коли йшлося про євроінтеграцію українського народу або рух до союзу з Росією, думки українського народу, який мешкає на Півдні і Сході країни та політикуму, розділялися. Ці проблеми досліджував А. Павко у праці “Діалектичний процес взаємозв’язку національної консолідації українців та їхнього євроінтеграційного вибору” [8].

Отже, ця та інші ситуації показали, що ефективність вирішення будь-якого питання залежить від взаєморозуміння між партнерами та рівня їх консолідації. Тобто, конструктивна комунікативна політика може бути підґрунтям консолідації нації тоді, коли: до влади обиратимуть національно свідомих, патріотичних, освічених і чесних особистостей, які не матимуть відношення до бізнесової діяльності; полярні політики усвідомлять, що порозуміння необхідне для спільних дій при обговоренні та ухваленні якісних законів, програм, рішень, які ефективно працюватимуть на суспільство і державу; лідери полярних політичних сил цінуватимуть українське та усе те, що об’єднує українську спільноту у політичну націю; політики і державотворці ефективно реформуватимуть такі галузі, як економічну, медичну, освітню, інформаційну, військову, культурну, енергетичну, та піклуватимуться про народ, який наділяє їх владою.

У зв’язку з цим рекомендуємо українській спільноті та полярним політикам консолідуватися на основі конструктивної комунікативної моделі, яка передбачає: у засобах масової інформації, на конференціях, “круглих столах” та на дипломатичному рівні широку дискусію про славні сторінки історії та культури українського народу, які б мали велике значення для ознайомлення, пізнання та виховання української молоді; заохочення на державному рівні вивчення української мови українською спільнотою, а особливо політиками, які задіяні на державній службі, та поширення комунікацій українською мовою на усій території сучасної України, а особливо на її Півдні і Сході; захист усіма можливими методами на рівні держави інформаційно-комунікаційного простору сучасної України від внутрішніх і зовнішніх ворогів усього українського; проведення реформування країни не на словах, а на ділі; боротьбу із корупцією, яка проникла в усі сфери і галузі життєдіяльності країни; тримання довкілля у чистоті та економію енергоносіїв, їх енергоефективне споживання, що під силу не лише владі, а й населенню, яке не має виживати на 25 році незалежності; грамотність населення, яке має бути політично освіченим, а також — брати активну участь в обговоренні законопроектів та програм, які ухвалюються політиками і владою на майбутнє; збільшення видобування енергоресурсів на українській території, їх розвиток, економія та забезпечення українців доступним за ціною паливом.

Отже, конструктивна комунікативна політика є основою для національної консолідації, яка тісно пов’язана з внутрішніми трансформаціями та зовнішніми загрозами, які переслідують українців від проголошення незалежності і до цього часу. Конструктивна комунікативна політика здатна згладжувати усі гострі кути, знайти необхідні аргументи та досягти консенсусу з того чи ін-

шого проблемного питання. Ефективність вирішення будь-якого питання залежить від взаєморозуміння між партнерами та рівня їх консолідації. Тобто, конструктивна комунікативна політика може бути підґрунтям консолідації нації тоді, коли: до влади обиратимуть національно свідомих, патріотичних, освічених і чесних особистостей, які не матимуть відношення до бізнесової діяльності; полярні політики усвідомлять, що порозуміння необхідне для спільних дій при обговоренні та ухваленні якісних законів, програм, рішень, які ефективно працюватимуть на суспільство і державу; лідери полярних політичних сил цінуватимуть українське та усе те, що об'єднує українську спільноту у політичну націю; політики і державотворці ефективно реформуватимуть такі галузі, як економічну, медичну, освітню, інформаційну, військову, культурну, енергетичну та піклуватимуться про народ, який наділяє їх владою.

Джерела

1. *Городяненко В.* Проблеми консолідації українського суспільства на сучасному етапі // Соціологіческие исследования. 2007. № 2. С. 19–23.
2. *Даймонд Л.* Консолідація демократії і політична культура [Текст] // Демократія [антологія / Упоряд. О. Проценко]. К.: Смолоскип, 2005. С. 882–942.
3. *Іванов І.* Сучасні проблеми консолідації українського суспільства // Вісн. Київського ун-ту імені Тараса Шевченка. Історія. К.: Вид. центр “Київський ун-т”, 1999. Вип. 44. С. 39–41.
4. *Костирев А.* Ціннісна комунікація як умова консолідації української нації // Політ. менеджмент. 2007. № 5 (26). С. 105–116.
5. *Масенко Л.* Синдром залежності. “Європейська хартія регіональних мов або мов меншин” у контексті українських реалій // День. 2008. № 45.
6. Національний план дій з енергоефективності на період до 2020 року, схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 листопада 2015 р. № 1228-р [Електронний ресурс] // Держенергоефективності: сайт. URL: <http://saee.gov.ua/uk/regulations>.
7. Новітня політична лексика (неологізми, okazіоналізми та інші новотвори) / [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; за заг. ред. Н. М. Хоми. Львів: Новий Світ – 2000, 2015. 492 с.
8. *Павко А.* Діалектичний процес взаємозв'язку національної консолідації українців та їхнього євроінтеграційного вибору // Віче. 2013. № 24. С. 12–13.
9. *Панібудьласка В., Кресіна І.* Українська національна ідея як фактор консолідації суспільства // Вісн. Академії будівництва України. Вип. 10. К.: ДП “Укрархбудінформ”, 2001. С. 9–12.
10. Політологія: сучасні терміни і поняття: Короткий навч. словник-довідник для студ. ВНЗ I–IV рівнів акредитації. 4-те вид., випр. і допов. / Уклад. В. М. Піча; наук. ред.: Л. Д. Климанської, Я. Б. Турчин, Н. М. Хоми. Львів: Новий Світ. 2000, 2015. 516 с.
11. Рішення Конституційного Суду України у справі Закону України “Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин, 1992 р.” // Голос України 30 грудня 1999.
12. *Савойська С. В., Панібудьласка В. Ф., Тузай А. М.* Українська мова як державна: освіта, політика: монографія / За ред. С. В. Савойської. К.: Вища шк., 2009. 319 с.
13. *Савойська С.* Мовна політика у сучасній Україні: деструктивні і конструктивні виміри: монографія. К.: ВЦ “Просвіта”, 2015. 688 с.

14. Скрипник Г. Мова як чинник загальнонаціональної консолідації // Урок української. 2002. № 7. С. 56–59.
15. Ставицька Л. Дискурс помаранчевої пристрасти // Критика. 2005. № 3 (89). С. 13–16.

Savoysyka S. V. Constructive Communicative Politics in Contemporary Ukraine as a Model of National Consolidation.

In the article the constructive communication policy as a model for consolidation of the Ukrainian community. Attention is paid to the fact that many misunderstandings, conflicts and confrontations going on because of the ambiguity and confusion when the subjects of the political process is one and the same issue is perceived and interpreted differently or do not understand what's going on and how to interpret a particular problem. The way out of this situation is constructive communication policy that is able to smooth out all the rough edges, to find the necessary arguments and reach a consensus with one or more issues. It is alleged that without effective communication policy communication no action at all is impossible, because it consists of the following semantic structural elements, such as introduction of material or an event study the issue and its depth and comprehensive analysis, general consultation, discussion and agreement obscure topics that provide a compromise approach to solving problems is accepted. That is, without a proper and responsible approach to the problem to solve it is impossible. That is, without a rational approach to any problem, including national question can not be the consolidation of the Ukrainian nation, which can only unite on a common basis, providing proper knowledge and perception of the history of the Ukrainian people and its statehood, respect to Ukrainian ancestry, national legislation, the study of state/official language, the language posluhovuvannya and spread it to all areas and sectors of political life, respect for heroes, national values and heritage that should be considered as joint achievements and others.

It is proved that a nation can be consolidated on the basis of common history, territory, religion respected formed and developed language, culture, economics, public policy and more successful. However, these components of the communication process can divide Ukrainian community and split the country. It was found that constructive communication policy is successful in the area of energy efficiency and energy savings that can be made together based on mutual respect, cooperation, mutual understanding, trust, using appropriate knowledge, skills and abilities. Having thus agreed within a family, shared house, businesses, educational institutions, public and state institutions can reach an agreement with any issues, including energy.

<https://doi.org/10.32689/2523-4625-2018-02-65-71>

Надійшла 5 червня 2018 р.